

Ungdomars landskap

Att se och förbättra utemiljöer utifrån ungdomars perspektiv

Jessica Jerrås

Titel: Ungdomars landskap: Att se och förbättra utemiljöer utifrån ungdomars perspektiv
Engelsk titel: Landscape of the Youth: To See and Improve Outdoor Environments Based on a Youth Perspective

© Jessica Jerrås

Handledare: Kerstin Nordin, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Lena Steffner, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: Dialog, Förvaltning, Offentliga utemiljöer, Planering, Ungdomar

Omslagsbild: Bänkar vid Lötenskolans skolgård. Foto: Jessica Jerrås (2017-04-21)

Alla bilder i arbetet används med erforderliga tillstånd.

Publiceringsår: 2017

Publiceringsort: Uppsala

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Sammandrag

Syftet med detta arbete var att med enkla medel ta del av ungdomars åsikter och upplevelser av utemiljön i sitt närområde, för att pröva hur deras berättelser kan ge upphov till förbättringsprogram för offentliga utemiljöer. Arbetet grundar sig i en identifierad kunskapslucka vad det gäller planering med hänsyn till målgruppen ungdomar. Arbetet utgår från Löten, en stadsdel cirka tre kilometer utanför Uppsalas stadskärna och bygger på en kartbaserad intervjuundersökning med en grupp ungdomar. Kartorna användes som medel för att identifiera positiva och negativa platser i Löten. Ungdomarna fick markera ut platser samt försöka förklara sin uppfattningar. Intervjuundersökningen gav information om hur ungdomarna använder och uppfattar utemiljöerna samt vilka typer av önskemål de hade på förbättringar. Efter intervjuundersökningen gjordes platsbeskrivningar av de markerade platserna med syftet att hitta förklaringar till ungdomarna upplevelser. I detta moment användes landskapsarkitektens redskap genom att bland annat inventera siktlinjer, rumsligheter och barriärer. Platserna analyserades sedan med utgångspunkt i dels intervjun och dels platsbeskrivningarna. Arbetet resulterade i två programförslag för de, enligt ungdomarna, negativa platserna i Löten. På så vis redovisas hur man med enkla metoder kan använda sig av ungdomars perspektiv i ett inledande skede av en förändringsprocess. Dialogen med ungdomarna var av central betydelse för att fånga upp sådan information som inte går att se med blotta ögat ute i stadsdelen. Intervjuundersökningen var också vägledande för *var* olika förbättringar kunde behövas. Platsbeskrivningsskedet var ett viktigt komplement till intervjuundersökningen för att kunna ta fram förslag gällande den fysiska miljön. Ungdomarnas berättelser hade nämligen sällan en direkt koppling till platsens fysiska egenskaper utan handlade mer om platstillhörighet, rykten och känslor. Intervjuundersökningen resulterade i flera intressanta kunskaper om hur denna grupp ungdomar upplever och använder offentliga utemiljöer. Bland annat visade det sig att trygghetsaspekten var av central betydelse för om ungdomarna. Samt att ungdomarna gärna spenderar mycket av sin tid ute på de offentliga platserna. Deras önskemål handlade nämligen ofta om att göra utevistelsen mer bekväm. Målgruppens frekventa brukande av olika offentliga utemiljöer argumenterar för att just ungdomsperspektivet är av stor betydelse då man planerar och förvaltar offentliga utemiljöer.

Abstract

The purpose of this work was to, with limited resources, study the youths opinions and perception of the outdoors environment in their neighbourhood. The work aimed to test how their stories can give rise to improvement programs of public places. The reason for the work is based on the knowledge gap that exists when it comes to planning with regard to teenagers. The work is concentrated on Löten, a neighbourhood about three kilometers outside Uppsala city center. It is built upon a map based interview study with a group of teenagers. The maps were used to identify positive and negative places in Löten because the participants were asked to highlight these areas. The teenagers were also asked to describe and explain their experiences of the highlighted places. The survey provided information on how the participants perceive and use the outdoor environment as well as what ideas they had for improvement. Site descriptions of the selected places were made with the purpose of finding explanations to their experiences. Conventional tools of the the landscape architect were used to study sight lines, barriers and spaces. The sites were then analyzed on the basis of the interviews and the site descriptions. The work resulted in two proposals for improvement of the negative places in Löten. The work is therefore an example of how to use a youth perspective during the initial stage of a change process. The dialogue with the youths was crucial to capture information about the neighbourhood that can not be seen with the naked eye. The interview survey showed where different improvements may be needed. The site description stage was an important complement to the interview survey in order to be able to make proposals regarding the physical environment. Sense the teenagers stories rarely had a connection to the physical characteristics of the place, but instead told more about sense of belonging, rumors and feelings. The interview survey resulted in several interesting knowledges on how the youth experience and uses public outdoor environments. Sense of security was one of the major concerns for the teenagers. The study also showed the teenagers desire to spend a lot of their time in the public places. Their ideas for improvement were often linked to making the outdoor areas more comfortable. The target group's frequent use of the public outdoor environments reinforces the importance of a youth perspective while planning and managing public outdoor environments.

Innehåll

Introduktion	5
<i>Bakgrund</i>	5
<i>Löten</i>	5
<i>Syfte och frågeställning</i>	5
<i>Avgränsningar</i>	5
<i>Begreppsprecisering</i>	5
Metod	6
<i>Intervjuundersökning</i>	6
<i>Val av plats</i>	6
<i>Kartorna</i>	6
<i>Intervjuprocessen</i>	6
<i>Intervjufrågorna</i>	6
<i>Etik</i>	7
<i>Bearbetning av empirin</i>	7
<i>Platsbeskrivningar</i>	7
<i>SWOT - analys</i>	7
<i>Framtagande av program</i>	8
Resultat	8
<i>Intervjuundersökningen</i>	8
<i>Negativa platser</i>	8
<i>Positiva platser</i>	8
<i>Platser utanför Löten</i>	8
<i>Övriga aspekter att ta hänsyn till</i>	8
<i>Platsbeskrivning av negativa platser</i>	9
<i>Von Bahrskas häcken</i>	9
<i>Hagarna vid Gränby Centrum</i>	10
<i>Analys; gemensamt för de negativa platserna</i>	10
<i>Platsbeskrivningar av positiva platser</i>	10
<i>Lötenskolans skolgård</i>	10
<i>Liljeforskskolans skolgård och södra Gränbyparken</i>	11
<i>Analys; gemensamt för de positiva platserna</i>	11
<i>Program</i>	12
<i>Program för Von Bahrskas häcken</i>	12
<i>Program för hagarna vid Gränby centrum</i>	13

Diskussion	13
<i>Metoddiskussion</i>	13
<i>Ungdomarnas perspektiv på offentliga utemiljöer</i>	14
<i>Metoden; ett resultat</i>	14
Referenser	15

Introduktion

Barn och ungdomar är flitiga användare av offentliga utemiljöer och anses använda dem betydligt mer än vuxna. Detta skriver professorn i urbansociologi, Mats Lieberg i en rapport från barnsäkerhetsdelegationen (2003). Samtidigt menar han att utemiljöer sällan planeras med utgångspunkt i de ungas faktiska behov (Lieberg 2003 s.16). Barn och unga innehar traditionellt sett inte makten att styra hur offentliga miljöer varken planeras eller förvaltas. För att utemiljöer ska anpassas till denna målgrupp måste därför de vuxna ansvara för att ta hänsyn och vara lyhörda till deras krav och upplevelser.

Det är dock svårt att som planerare på riktigt ha ungdomars perspektiv som utgångspunkt. Mats Lieberg (2003, s.15) skriver exempelvis att det råder en slags inneboende konflikt mellan unga och vuxna vad det gäller synen på utemiljöer. Han syftar då på att de vuxna vanligen vill planera in mycket kontroll och trygghet, samtidigt som de mer fria platserna oftast anses vara de mest stimulerande hos de yngre. Även om vuxna kan ha en vilja att planera för unga finns det alltså många svårigheter inneboende i ett sådant åtagande.

Hur ska man då bära sig åt för att skapa goda miljöer för ungdomar? Kanske kan den enklaste lösningen vara att rent av fråga efter deras egna erfarenheter och åsikter om olika platser. Grundarna till metoden ”Barnkartor i GIS” Kerstin Nordin och Ulla Berglund, skriver nämligen att det är väl känt att unga ofta har en vilja att vara med och påverka deras vardagsmiljöer (Berglund & Nordin 2010, s.1). Faktum är också att det är dem som är experter på hur det är att leva som ung idag. Vikten av att ta del av ungas egna erfarenheter påpekar även barnombudsmannen i rapporten ”upp till 18” (2010, s.5). Enligt artikel 12 i barnkonventionen ska dessutom alla barn ges möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter gällande frågor som rör barnet (UNICEF Sverige 2009, s.18).

Vissa aspekter av de offentliga utemiljöerna kan dessutom ligga dolda för utomstående planerare och förvaltare, exempelvis vilket rykte platsen har inom målgruppen. Ungdomars sätt att använda utemiljöer bygger nämligen till stora delar på att ladda platser med olika betydelser (Lieberg 2003, s.14). Dessa osynliga aspekter av ungdomarnas landskap är med stor sannolikhet information som de vuxna inte kan ta del av utan att faktiskt fråga efter den. Något som gör betydelsen av dialog än viktigare för att på riktigt planera med hänsyn till de unga.

Bakgrund

FNs barnkonvention klassar alla personer under 18 år som barn (UNICEF Sverige 2009, s. 14). Dock är denna grupp långt ifrån homogen. Livet förändras ständigt under tiden som ”barn” likaså hur utemiljöerna används. Ett exempel på detta är att olika åldersgrupper verkar ha olika rörelsemönster. Vid användandet av metoden ”Barnkartor i GIS” i Täby Kommun visade det sig att niondeklassare

rörde sig i staden med själva vägen som mål. Detta till skillnad från barn i både yngre och äldre åldrar där rörelsen var mer målinriktad (Täby Kommun 2009 s.15). Olika åldersgrupper använder alltså utemiljöer olika, vilket skapar skilda behov. Vad det gäller planering och förvaltning av offentliga utemiljöer kan det alltså vara särskilt viktigt att uppmärksamma den variation av målgrupper som ingår i begreppet ”barn”.

Livet som ungdom innebär att skaffa sig en egen identitet och att börja förhålla sig till sociala och kulturella sammanhang (Lieberg 2003, s. 21). Vilket skiljer sig åt hur det är att leva som yngre barn. Vanligen blir barn också mer självständiga desto äldre de blir, exempelvis visar statistik att barn från 15 års ålder får mer fickpengar hemifrån (Barnombudsmannen, Statistiska Centralbyrån 2010 s. 115) och att de börjar träffa kompisar utanför hemmet i större utsträckning (Barnombudsmannen, Statistiska Centralbyrån 2010, s.120). Samtidigt är ungdomar heller inte helt självständiga eftersom livet fortfarande påverkas av olika typer av kontroll både från vuxna, fritidsorganisationer och skola (Lieberg 2003, ss.11, 20). Behovet av egna och fria rum kan alltså vara som störst under tonårstiden (Lieberg 2003, s. 20). Offentliga utemiljöer kan då spela en viktig roll som denna frizon åt ungdomarna.

Boverket (2015) vägleder i en rapport för planering ur barn och ungas perspektiv. Här används uttrycket ”barn och unga” som en beskrivning av alla under 18 år. Störst fokus i publikationen läggs dock på de yngre barnens perspektiv. Penny Travlou et al. (2008, s.311) tar upp denna problematik och menar att tidigare har det största fokuset legat på de yngre barnen och hur de kan göras delaktiga i planeringsprocesser. Det finns alltså en kunskapslucka vad det gäller att involvera de äldre barnen i tonåren vid planering eller förvaltning.

Detta arbete inriktar sig därför på den något bortglömda målgruppen ungdomar och deras syn på offentliga utemiljöer. Frågan berör inte enbart landskapsarkitekter, utan kan också vara av intresse för de som arbetar som fritidspedagoger eller för personer inom förvaltning av offentliga utemiljöer.

Liknande studier har gjorts, bland annat vid användandet av metoden ”Barnkartor i GIS” i Täby kommun (Täby kommun 2009). En studie som dock hade ett bredare fokus på barn mellan åldrarna 11-18 år. Detta arbete inriktar sig på en smalare målgrupp och bygger på en intervjuundersökning med barn på högstadiet. ”Barnkartor i GIS” är en digital metod som gör att mycket material kan samlas in från många svarande genom dess enkätliknande utformning. Denna studie bygger istället på ett en djupgående intervju med en mindre grupp ungdomar. Behovet av enkla former för ungas inflytande i planeringen är något som landskapsarkitekten Anna Lenninger konstaterar i en rapport i tidskriften Stad och Land (Lenninger 2008, s.11). Arbetets ska därför fungera som ett exempel på hur ungdomars syn på utemiljöer med små medel kan implementeras i en planeringsprocess.

Löten

Arbetet behandlar området Löten i Uppsala och bygger på intervjuer med ungdomar från Lötens fritidsgård. Bostäderna i stadsdelen Löten utgörs till största delen av flerfamiljshus. Där finns också parker, torg och skolor. Området ligger cirka tre kilometer nordöst om Uppsalas stadskärna och kantas i norr av villaområden i Gamla Uppsala och Nyby. Öster om Löten ligger stadsdelen Gränby som bland annat innehar köpcentrumet Gränby Centrum. Lötens fritidsgård ligger centralt i stadsdelen i nära anslutning till Heidenstamstorg och högstadieskolan Lötensskolan.

Syfte och frågeställning

Syftet är att med små medel ta del av ungdomars åsikter och upplevelser av utemiljön i sitt närområde för att sedan pröva hur deras berättelser kan ge upphov till förbättringsförslag för offentliga platser.

Frågeställningen är: Hur kan ungdomars syn på offentliga utemiljöer i Löten ge upphov till förbättringsförslag?

Avgränsningar

Studien avgränsades till ungdomar i åldrarna 14-16 år vilka går år 8 eller 9 på högstadiet. Avgränsningen gjordes för att smalna av det vida begreppet ungdom samt för att i arbetet utgå från personer med liknande ålder.

Frågeställningen undersöktes med kvalitativa metoder genom en gruppintervju med en mindre grupp ungdomar. Antalet intervjuade var ett resultat av hur många ungdomar som fritidsgården kunde hjälpa oss att få kontakt med. Antalet deltagare skulle också hållas på en rimlig nivå då studiens fokus var att vara kvalitativ. En djupgående intervju har därför prioriterats framför flera kortare. Studien avgränsades till berättelser från ungdomar som ofta besöker fritidsgårdar på fritiden. Denna avgränsning gjordes då de var en lättillgänglig målgrupp samt att de ansågs vara frekventa brukare av offentliga utemiljöer.

De offentliga utemiljöerna stod i fokus. I detta arbete gjordes en avgränsning till att enbart studera några få offentliga miljöer i området Löten i Uppsala. De platser som behandlades är ett urval av de platser som ungdomarna tog upp under intervjuundersökningen. Arbetet studerade hur ungdomar upplever, brukar, och rör sig i dessa miljöer själva eller när de umgås med vänner.

Förbättringsförslagen avgränsades till det inledande skedet i en planeringsprocess och utgjordes därför av program. Programmen var till för att undersöka hur ungdomarnas berättelser kan ge upphov till förändringar i utemiljön.

Begreppsprecisering

Ungdom är ett svårdefinierat begrepp. Ungdomsperioden som livsfas har blivit längre och det finns inte längre några riktigt tydliga gränser mellan att vara barn, ungdom eller vuxen (M. Lieberg, 2003 s. 11). I detta arbetet definieras begreppet ungdom utifrån ålder och hänvisar till barn mellan 14-16 år.

Närmiljö syftar jag till det område som ungdomarna rör sig mest i, det område som ligger nära hemmet och skolan. Begreppet är av praktisk mening och syftar till avstånd från dessa platser.

Offentliga utemiljöer är alla utemiljöer som är öppna för allmänheten. I detta arbete anses exempelvis bostadsgårdar inte vara fullt offentliga utemiljöer på grund av dess privata karaktär.

Metod

Arbetet bygger på två delar, varav den första är en intervjuundersökning. Denna del utfördes i samarbete med Jonas Sjögren som sedan använt empirin från vår studie till ett individuellt kandidatarbete. Den andra delen utfördes enskilt och behandlar de platser ungdomarna tog upp under intervjun. I denna del ingick platsbeskrivningar, platsanalys och framtagande av programförslag.

Intervjuundersökning

Utformningen av intervjun har varit mycket betydelsefull för att uppfylla syftet med arbetet. Metoden har hämtat inspiration från liknande tidigare undersökningar. Framförallt har Travlou et al. metod ”Place mapping with teenagers” varit vägledande (Travlou et al. 2008). Intervju som metod är en tidskrävande process men ger dock möjligheter att få den allra mest fördjupade kunskapen om ungdomars uppfattningar (Lenninger 2008, s. 19). Målet med intervjuerna var att få kunskaper som skulle kunna omsättas till förbättringsprogram av platser som ungdomarna upplevde vara negativa. Samt att få förståelse för vad ungdomarna efterfrågade och uppskattade i olika utemiljöer.

Val av plats

Mats Lieberg (2003, ss.18-19) delar in ungdomar i olika grupper, där den så kallade ”uteorienterade” gruppen är den som mest frekvent brukar offentliga utemiljöer. Gruppen har även en tendens att vistas mycket på fritidsgårdar (Lieberg 2003, s. 19). Intervjuerna genomfördes därför på en fritidsgård för att fånga upp åsikter från denna ungdomsgrupp.

Uppsala kommuns utvecklingsledare för fritidsavdelningen, Christer Johansson, kontaktades för att få tips på fritidsgård att sam-

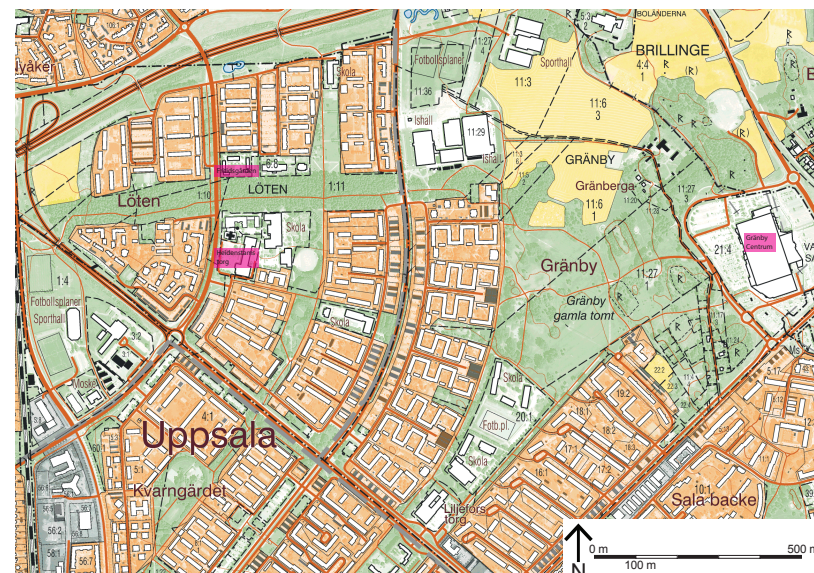
arbeta med i Uppsala Kommun. Vi tilldelades en kontaktlista över Uppsalas fritidsgårdar från vilken vi ringde upp Lötens fritidsgård först. Lötens fritidsgård valdes ut till stor del för att jag själv varit boende i området och därför känner till det väl.

Tillsammans med Jonas Sjögren mötte jag upp en av fritidsledarna på Lötens fritidsgård, Gustaf Pehrson, för att i ett inledande möte förklara projektet och för att få en inblick i den miljö som omger och utgör fritidsgården. Gustaf Pehrson hjälpte till att sätta ihop en grupp ungdomar utifrån de önskemål vi hade. Vi frågade efter en jämn fördelning mellan flickor och pojkar i åldrarna 15-16 år. Ungdomarna skulle vara bekanta med varandra sedan tidigare. Att bygga grupptervjun på individer som redan känner till varandra har rekommenderats eftersom deltagarna då känner sig mer bekväma, speciellt gäller detta intervjuer med ungdomar (Woolley et al. 1999 se Travlou et al. 2008).

Kartorna

Intervjuerna cirkulerade kring en kartbild över Lötens och delar av stadsdelen Gränby. Denna kartbaserade intervjumetodik bygger dels på metoden ”Place Mapping with Teenagers” som utformats av Penny Travlou et al. (2008) samt metoden ”Barnkartor i GIS” som utformas av Kerstin Nordin och Ulla Berglund (Nordin & Berglund 2010). Kartan användes som medel för att leda diskussionen samt som verktyg för att samla upp den information som ungdomarna gav under intervjun. Att omsorgsfullt välja ett passande kartutsnitt var av största vikt i och med kartans centrala betydelse för undersökningen.

Två typer av kartor förbereddes, en detaljerad över området Lötens samt en översiktlig av Uppsala i sin helhet. Kriterier för den detaljerade kartan var att dess skalnivå skulle möjliggöra att mellanrum mellan hus syntes, samt att kartan skulle vara lättläslig för ungdomarna. Både vägar, cykelvägar och hus skulle synas

Figur 1. Detta är utsnittet för den detaljerade kartan som användes under intervjun. Vissa målpunkter markerades för att öka läsbarheten. Källa: GSD-Fastighetskartan, © Lantmäteriet, bearbetad av Jessica Jerrås och Jonas Sjögren.

tydligt, samt en del funktioner och platser i närområdet som ungdomarna kunde orientera sig kring. De målpunkter som ansågs viktig att ha med på den detaljerade kartan var; Heidenstamstorg, Gränby Centrum, Idrottsanläggningen Lötens IP, Gränby idrottsplats, Lötens fritidsgård, Lötensskolan samt hela bostadsområdet Lötens. Några av dessa målpunkter markerades i efterhand för att öka läsbarheten (se figur 1). Den översiktliga kartan användas som orienteringskarta vid intervjun. Vi använde oss av ”Cykelkarta Uppsala” (Uppsala Kommun 2017) som visar Uppsalas olika stadsdelar. Tack vare cykelkartan var det möjligt för deltagarna att peka ut platser utanför utsnittet för den detaljerade kartan. Efterfrågan på möjligheter att peka ut platser utanför området som studeras behövs ofta (Travlou et al., 2008). De ungdomar som potentiellt hade sitt hem utanför den detaljerade kartan gavs genom detta även möjlighet att orientera sig kring hemmet.

Intervjuprocessen

Grupptervjun hölls en kväll i april i Lötens fritidsgårds lokaler. Gruppen bestod av två pojkar från årskurs 9 och tre flickor från årskurs 8. Urvalet baserades enligt fritidsledarna på vilka som brukade var på fritidsgården denna veckodag samt på att ungdomarna kände till varandra sedan tidigare. Enligt ledarna var det få flickor från årskurs 9 som vistades på fritidsgården vilket resulterade i att de valde ut tre flickor från årskurs 8. Alla ungdomar var sedan tidigare informerade om att de skulle få vara med på en intervju denna dag. Alla deltagare förutom en av pojkarna var elever på den närbelägna högstadieskolan Lötensskolan.

Min och Jonas uppgift som intervjuledare var att i början förklara upplägget samt ansvara för att leda diskussionen genom diverse följdfrågor. Intervjuprocessen startade med en kort gemensam introduktion vartefter deltagarna ombads att på varsin detaljerad karta markera ut tre bra och tre dåliga platser. Ungdomarna tilläts gå iväg själva och göra detta. Genom detta ville vi ge dem tid att tänka på egen hand i början och inte influeras för starkt av varandra. Genom detta fick alla deltagarna möjligheten att uttrycka sin åsikt. Denna metoden ger även ärligare svar (Travlou et al. 2008 s.313). Efter cirka 10 minuter återsamlades deltagarna för att diskutera platsvalen i grupp.

Varje deltagare fick förklara och beskriva de platser de markerat ut på kartan. De individuella markeringarna samlades också upp på en gemensam karta i A1 format vilken var utgångspunkt för den gemensamma diskussionen. Det empiriska materialet kom att bestå av anteckningar från diskussionen samt de individuella kartorna och den gemensamma kartan med markeringar. Hela intervjun spelades även in.

Intervjufrågorna

Syftet med intervjuerna var att få uppfattning om hur utemiljön i Lötens upplevs av ungdomarna. För att deras åsikter senare skulle kunna ge upphov till ett förbättringsprogram av fysiska platser.

Frågor som rör ungdomarnas sociala liv var därför inte i fokus.

Som inledande fråga ombads ungdomarna beskriva de markerade platserna. Något som skulle ge oss en uppfattning om vad deltagarna anser var det viktigaste aspekterna för varje plats, utan att vi styrde för mycket. Professorerna Steinar Kvale och Svend Brinkmann (2009 s. 150) beskriver denna typ av fråga som ett sätt att få spontana och innehållsrika svar. Den används också för att öppna upp för relevanta följdfrågor.

Ungdomarna fick beskriva hur det kändes att vara på platserna och vi sökte svar på varför platserna upplevdes och kändes på ett visst sätt. I en intervjusituation anses det dock vara lättare att få svar på frågan *hur* än *varför* (Trost 2010 s.53). Det kan nämligen vara svårt för den intervjuade att på riktigt och ärligt förklara varför man känner på ett visst sätt. För att hitta förklaringar till ungdomarnas känslor användes därför exempelvis frågorna ”vad gör ni här?” eller ”med vilka är ni här?”. Dessa ”hur” frågor handlar om hur platserna brukas och inriktar sig inte specifikt på ungdomarnas känsla. Något som kunde ge oss ledtrådar till vad i den fysiska miljön som påverkade ungdomarna.

Inför intervjuerna förbereddes ett antal frågor som jag och Jonas ansåg vara viktiga att få svar på. Denna punktlista av frågor hjälpte oss att hålla tråden och veta när vi fått svar på det vi var ute efter. Dessa punkter utgjorde listan:

- » När man är på platserna - tid på dygnet samt årstid.
- » Hur länge man är på platserna? - för att mötas upp eller under en längre tid?
- » I vilka konstellationer är man på platserna” – i grupp eller ensam?
- » Vilka platser man är mest på.
- » Vad man gör på platserna – har olika platser olika funktioner?
- » Vad saknas utomhus i närområdet? - var passar i så fall dessa tillägg?

Frågeställningarna omformulerades vid intervjutillfället för att vara riktade till målgruppen. Exempelvis försökte vi hålla oss borta från svårbegripliga termer som ”närområde” eller ”konstellationer”. Vissa frågeställningar kunde även besvaras i deltagarnas generella beskrivning av platserna.

Frågan om vad som saknas i utemiljön var till för att få syn på eventuella önskemål ungdomarna hade för utemiljöerna i området. Denna typ av fråga användes också av Penny Travlou et al. då man bad ungdomarna i deras undersökning föreställa sig en ideal plats (Travlou et al. 2008 s. 312). Det var viktigt för mig att försöka koppla ihop eventuella önskemål med var i området de skulle passa in enligt deltagarna för att få en grund till de kommande förbättringsprogrammen. Frågan om vad som saknades användes för att få förslag på lösningar på olika problem. Den var även ett sätt att mäta på vilken nivå olika förbättringar kunde göras. Skulle det exempelvis räcka det med att placera ut en ny bänk för att förbättra en plats eller

kan vissa problem bara lösas genom större åtgärder?

Etik

Vid en intervjuundersökning uppstår en rad etiska och moraliska frågor att ta hänsyn till (Kvale & Brinkmann, 2009, s.78). Det stora ämnet etik i samband med intervjuer har i denna undersökning kretsat kring de tre etiska riktlinjerna som professorerna Steinar Kvale och Svend Brinkmann beskriver. Dessa riktlinjer är *informerat samtycke*, *konfidentialitet* och *konsekvenser* (Kvale & Brinkmann 2009, s.84).

För att uppnå *informerat samtycke* gällde det att ungdomarna ställde upp på intervjun frivilligt efter att villkoren tydligt presenterats för dem (Kvale & Brinkmann 2009, s. 87). Fritidsledare Gustaf Pehrson informerades under det inledande mötet om intervjuupplägget, var arbetet skulle komma att publiceras samt för vem arbetet skulle bli synligt. Det var under dessa premisser som ungdomarna gick med på att genomföra intervjun. För att inte inge falska förhoppningar hos ungdomarna informerades de även om att de eventuella önskemål eller åsikter de hade inte kommer att få fysiska uttryck i deras närmiljö.

Under riktlinjen *konfidentialitet* bör man uppmärksamma vilken information som ska vara tillgänglig för vem (Kvale och Brinkmann 2009 s. 88). Ungdomarna erbjöds vara anonyma under intervjuerna vilket innebar att deras namn och andra kännetecken som kan tala om vem de är inte skulle finnas med i det publicerade materialet. Dock ska man komma ihåg att ungdomarna inte fullt ut var anonyma eftersom att både fritidsledarna samt vi som intervjuare vet vilka de är. I detta arbete kommer även framgå vilken skola de går på och att de brukar vistas på fritidsgården. Genom *informerat samtycke* har vi dock *informerat* ungdomarna om detta och den information som de givit oss är alltså den som de kände sig bekväma med att ge ut. I vissa fall finns en önskan hos den man intervjuar att få erkännande för sina uttalanden (Kvale och Brinkmann 2009 s. 89). Med tanke på detta erbjöds även ungdomarna att inte vara fullt anonyma ifall denna önskan skulle finnas.

Den etiska riktlinjen *konsekvenser* har i detta arbete utgått från principen ”att göra gott”. Principen handlar om att intervjupersonerna ska skadas i minsta möjliga mån av undersökningsprocessen och resultatet (Kvale och Brinkmann 2009 s. 89). Den information som tagits med i resultatet har därför värderats utifrån å ena sidan hur stor potentiell skada det kan komma att ge den intervjuade mot hur värdefull informationen är för arbetets slutresultat. Konsekvenser av undersökningen kan inte bara komma att drabba deltagarna i studien, utan även den målgrupp som reflekteras i arbetet, nämligen ungdomar i Sverige (Kvale och Brinkmann 2009 s. 90).

Bearbetning av empirin

Transkribering av intervjun genomfördes för att få ner resultatet av intervjun i textform och för att kunna arbeta vidare med materialet genom kategorisering och analys. Efter transkribering identifierades

de platser som tagits upp av deltagarna. Dessa platser listades och utifrån transkriberingen sammanställdes vad som sagts om platserna. De valda platserna var sedan objekt för platsbeskrivningar och kom också att användas i arbetet med förbättringsprogrammen.

Det transkriberade materialet kategoriserades ytterligare för att komma fram till övriga aspekter som ungdomarna ansåg vara viktiga. Exempelvis undersöktes vilka olika önskemål de hade för utemiljöerna.

Platsbeskrivningar

För att få bättre uppfattning om de platser ungdomarna beskrev gjordes platsbesök och platsbeskrivningar. Platsbeskrivningarna var en slags inventering av platserna utifrån landskapsarkitektens perspektiv. Målet var att få ytterligare förståelse för vad i den fysiska miljön som påverkat ungdomarnas uppfattning. Fokus låg på att inventera platsernas fysiska förutsättningar och läge i stadsdelen. Därmed undersöktes bland annat siktlinjer, barriärer, rumsligheter, möblemang såsom bänkar och belysning samt läge i stadsdelen.

Fyra av de platser som markerats av ungdomarna var föremål för platsbeskrivningar, två positiva och två negativa. Valet av platser baserades på vilka som hade fått flest markeringar samt att de skulle ligga inom området Lötén och vara offentliga utemiljöer. De två negativa platser som valdes ut var von Bahrska häcken samt ett område av gångvägar och hagar vid Gränby centrum. De två positiva platserna var Södra Gränbyparken med Liljeforssskolans skolgård samt Löténsskolans skolgård.

Platsbeskrivningarna gjordes i två omgångar. Ritningar över platserna användes för att anteckna inventeringen på. En sammanfattning om vad ungdomarna sagt om varje enskild plats togs även med för att påminna oss om vilka aspekter och upplevelser som var viktiga att försöka hitta förklaringar till ute på plats. Vid det andra tillfället fotades platserna samt togs ytterligare anteckningar om dess fysiska sammansättning.

SWOT - analys

Efter platsbeskrivningarna genomfördes analys av platserna som var till hjälp vid framtagande av programmen. Alla fyra platser analyserades utifrån modellen för SWOT-analys och baserades på informationen från både platsbeskrivningar och intervjuundersökning. För de negativa platserna identifierades styrkor, svagheter, möjligheter och risker för platsen. För de positiva platserna identifierades endast styrkor och svagheter. Detta med anledning av att inga program skulle tas fram för dessa platser. Syftet med analysen av de positiva platserna var istället att finna inspiration till vad som kunde förbättra de negativa platserna. Användandet av SWOT-analys som metod var till för att strukturera upp analysen i en tydlig modell så att bedömningen kunde göras rättvis på alla platser.

Framtagande av program

Programmen upprättades efter genomförd analys och består av både programpunkter och programplaner. Förslagen utformades utifrån SWOT-analysen som var en sammanvägning av både intervjuresultat och platsbeskrivningar. Programmen hämtade även inspiration från övriga aspekter som ungdomarna tog upp under intervjun såsom exempelvis olika önskemål. Programmen skulle representera ett första skede i en förändringsprocess och utgörs av skissartade idéer på hur de negativa platserna kan förbättras utifrån ett ungdomsperspektiv.

Resultat

Arbetet bygger på åsikter och berättelser från fem ungdomar som ofta rör sig i Lötens utemiljöer. Tillsammans med platsanalyser och platsbeskrivningar har program tagits fram. Resultatet är på så vis en redogörelse av hur man kan omvandla ungdomars berättelser och åsikter om offentliga utemiljöer till förslag på förändringar. Nedan följer en sammanställning av resultaten från arbetets olika delmoment.

Intervjuundersökningen

Intervjun resulterade i en 35 minuter lång inspelning av mötet i sin helhet samt kartor med ungdomarnas platsmarkeringar (se figur 2). Den kvalitativa data som intervjuerna givit har varit grundläggande för att få en förståelse för hur ungdomarna upplever olika offentliga utemiljöer. Vilket i sin tur möjliggjort att programförslagen kunde ha sin utgångspunkt i ungdomarnas åsikter.

Negativa platser

Parkstråket von Bahrska häcken var en negativ plats för de flesta deltagare och markerades ut av alla flickor i gruppen. Den negativa känslan på platsen verkade främst vara kopplad till otrygghet. Området kändes mörkt och folkomt på kvällen vilket gjorde att man inte kände sig bekväm att gå där då. Både bristen på belysning samt skogen runtomkring bidrog till denna upplevelse enligt ungdomarna. Den folktomma känslan gav ungdomarna en uppfattning om att de kunde utsättas för saker här utan att någon skulle se och ingripa. Bristen på belysning var den fysiska egenskap på platsen som främst verkade bidra till otrygghetsupplevelsen. En av pojkarna påpekade dock att ”det kan hända vad som helst överallt” och syftade då på att det kan finnas opålitliga människor överallt, och att det inte bara beror på platsen i sig.

Alla flickor i gruppen markerade ut ett område av hagar intill

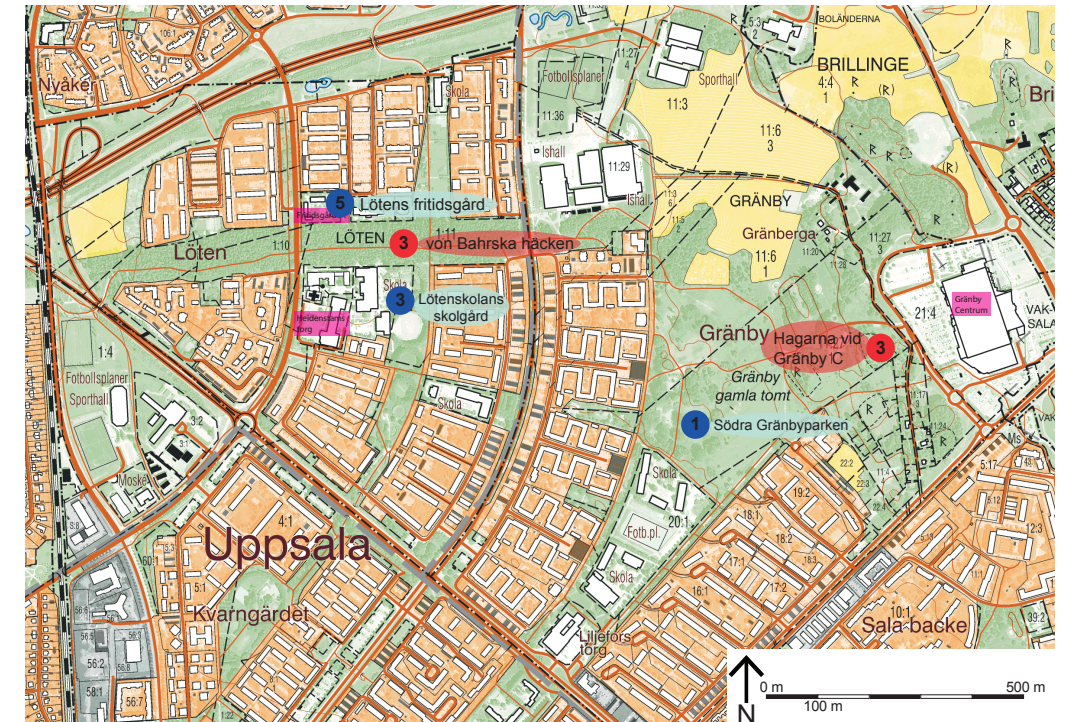
Gränby centrum som dålig. Denna plats är man tvungen att passera för att gå från bostadsområdet Lötén till Gränby centrum. De upp-gav att platsen känns otrygg eftersom det brukar finnas människor som är fulla och därför obehagliga här. De hade svårt att komma på andra aspekter som bidrog till den negativa upplevelsen, utan främst verkade det bero på de störande individerna. Pojkarna i gruppen hade inga särskilda åsikter om denna plats.

Positiva platser

Lötenskolans skolgård markerades som positiv av alla flickor i gruppen. De sa att de kände sig trygga här och att platsen känns bra eftersom man känner till områdena runt omkring väl. Flickorna sa att de bor i närheten av skolan och att de är på platsen även när skolan är stängd på kvällarna. Skolgården var enligt flickorna en av de platser man spenderar mest tid på utomhus. Platsen verkade fungera som mötesplats och var också ett ställe där man kan sitta och prata med kompisar. Platsen upplevdes positiv för att området är stort och för att det finns mycket bänkar. Den av pojkarna som går på skolan angav skolgården som en negativ plats eftersom att han upplever att skolgården är tråkig. Han var därför bara där under skoltid.

Södra Gränbyparken med Liljeforsskolans skolgård markerades ut av en av pojkarna i gruppen. Dock verkade det i diskussionen vara flera som höll med om hans uppfattning. Pojken beskrev detta som en säker plats där han kände många människor. På skolgården brukade han exempelvis umgås med många av sina vänner. Även flickorna verkade uppskatta platsen, i synnerhet parken under sommartid. De sa att de exempelvis brukar ha picknick där då. Några av deltagarna ansåg dock att belysningen i parken var bristfällig. Trots mörkret kvällstid ansåg en av flickorna det dock nödvändig att gå genom parken eftersom det är snabbaste vägen till Gränby centrum som ligger nordöst om parken.

Övriga positiva platsmarkeringar inom Löténområdet var utemiljön kring Lötens fritidsgård samt två bostadsgårdar. Den positiva upplevelsen av dessa platser var grundad i en trygghetskänsla som berodde på att man kände till platserna och området kring dem väl. Fritidsgården var en av de platser som alla deltagare spenderar mest tid på i området. I huvudsak är man dock mest inomhus i fritidsgårdens lokaler, vilket är anledningen att denna plats inte undersöktes vidare i detta arbete. Deltagarna nämnde att de brukar grilla när de är utomhus vid fritidsgården, vilket var en aktivitet som de på egen hand brukade styra upp. Alla flickorna markerade ut varsin bostadsgård som positiva platser. De var platser där två av deltagarna bodde. En av dessa verkade fungera som en slags samlingspunkt, dock var de främst inne i lägenheten och inte ute på gården. Den andra bostadsgården var en plats där en av flickorna spenderade mycket tid när hon var yngre. Här brukade hon mest vara själv och inte med sina vänner. Bostadsgårdarna studerades inte vidare då de inte ansågs vara fullt offentlig platser.

Figur 2. Sammanställning av ungdomarnas markeringar på den detaljerade kartan. Blå cirkel symboliserar positiv plats, röd cirkel symboliserar negativ plats. Siffrorna i cirkelarna visar antalet markeringar.

Källa: GSD-Fastighetskartan, © Lantmäteriet, bearbetad av Jessica Jerrås.

Platser utanför Lötén

Deltagarna markerade ut en hel del platser som låg utanför den detaljerade kartan vilket kan tyda på att ungdomarna har ett relativt stort rörelsemönster. Samtidigt var en av pojkarna inte boende i Lötén, vilket visade sig då han markerat ut sitt bostadsområde som en positiv plats. Detta styrker behovet av den översiktliga kartan som komplement vid intervjun.

Uppsala centralstation samt stadsdelen Gottsunda som är belägen cirka 10 kilometer söder om Lötén markerades som negativa. Stadsdelen Gottsunda fick exempelvis allra flest negativa markeringar under intervjun. Den negativa upplevelsen av dessa två platser var till största delen grundad i att de hade ett dåligt rykte bland ungdomarna. Det dåliga ryktet baserades på att man hört tals om negativa händelser i områdena både genom vänner och på nyheterna. En av pojkarna påpekade exempelvis även att det finns grupper av människor vid centralstationen som man inte kan lita på. Uppfattningen om Gottsunda kan också ha sin grund i att ungdomarna inte hade några tydliga sociala kopplingar till stadsdelen. Gottsunda upplevdes nämligen positiv av en av deltagarna, som ett resultat av att han kände mycket människor från stadsdelen. Hans sociala kopplingar till Gottsunda gjorde alltså att han uppskattade stadsdelen och kände sig säker där.

Övriga aspekter att ta hänsyn till

På frågan om det var något som deltagarna tyckte saknades i utemiljöerna i Lötén var det första som kom upp i diskussionen att

det borde finnas mer och starkare belysning utomhus på kvällen. Belysning var en faktor som verkade ha en avgörande roll för om platsen upplevdes positiv eller negativ. Två platser togs upp där man tyckte att det saknades belysning, von Bahrska häcken samt den södra delen av Gränbyparken.

Eluttag var ett annat förslag som togs upp spontant av en av deltagarna. Personen önskade att det skulle finnas laddningsstationer för mobiltelefonen utomhus, något som skulle göra att man kunde vara ute längre. En laddad telefon gör det också lättare för ungdomarna att möta upp sina vänner när man rör sig i ute i de offentliga miljöerna.

Kiosker och butiker var något som ungdomarna uppskattade och som det gärna fick finnas mer av. Heidenstamstorg var exempelvis en uppskattad plats eftersom att det där både finns en ICA butik samt mycket belysning runt parkeringen.

Ungdomarna uttryckte en avsaknad av bänkar i utemiljön, dock kunde de inte peka ut vart exakt detta behövdes. Man såg gärna att det fanns mycket bänkar bland annat för att man ofta umgås i stora grupper på mellan tre till tio personer, ibland mer.

Ungdomarna i gruppen verkade inte störas av att det finns vuxna ute i det offentliga rummet. Flickorna uttryckte istället att det kan vara skönt med vuxennärvaro eftersom att det kan kännas tryggare då. Vid vidare diskussion påpekade en av flickorna dock att man inte kan var helt säker på att alla vuxna skulle hjälpa till ifall man behövde det. En av pojkarna uttryckte att även han snart är vuxen och ansåg att de vuxna inte ofta lägger sig i vilket är bra.

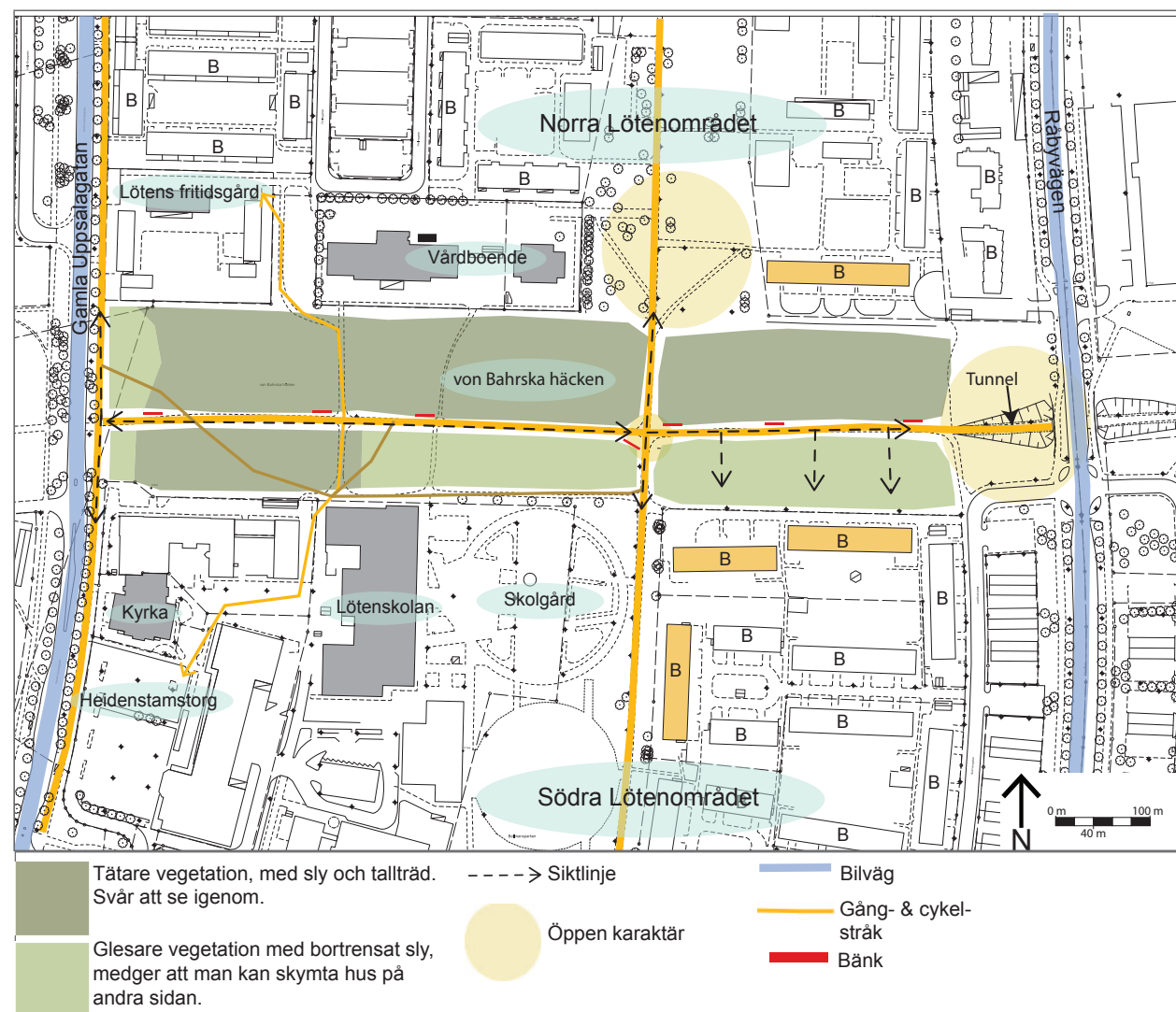
Mycket av ungdomarnas tid spenderas utomhus. Inte minst under sommarhalvåret då en av deltagarna påpekade att man spenderar "99 procent av tiden ute". Den främsta anledningen till att gå hem var enligt honom för att ladda mobilen, äta eller sova. Ungdomarna påpekade också att de ofta rör sig mellan flera platser under dygnet. Den främsta anledningen till detta verkade vara att de ofta umgås i stora grupper och att det därför är lätt hänt att man då blir uttråkad av att sitta still på en enda plats.

Platsbeskrivning av negativa platser

Nedan följer en sammanställning från platsbeskrivningarna av de två negativa platserna som valdes ut. Resultatet av SWOT-analysen presenteras i figur 6 och 8.

Von Bahrska häcken

Von Bahrska Häcken utgörs av ett långsmalt skogsliknande parkparti med en rak gång- och cykelväg i mitten (se figur 3). Platsen sträcker sig mellan öst och väst, och delar av de södra och norra delarna av bostadsområdet Lötén. Siktlinjerna längst med gångvägen är långa längst med gångstråket, men är betydligt kortare åt sidorna där vegetationen skymmer sikten (se figur 4). Vegetationen utgörs av höga tallar och i bottenskiktet växer både sly och olika örter där det är som allra tätast. En blandning av små stigar och större gång- och

Figur 3. Platsbeskrivning av von Bahrska häcken i plan. Källa: Uppsala Kommun. Bearbetad av Jessica Jerrås.

cykelvägar skär igenom området mellan nord och syd (se figur 5). Detta kan påvisa att det pågår mycket rörelse mellan södra och norra Löténområdet. Området kantas av två större bilvägar, Råbyvägen samt Gamla Uppsalagatan (se figur 3). I korsningen med Gamla Uppsalagatan kan man skymta delar av Heidenstamstorg som ligger på gångavstånd.

Parkområdet kantas av flera bostadshus, ett vårdhem, Lötens fritidsgård, en kyrkobyggnad samt Lötensskolan. Dock är de flesta av dessa byggnader inte möjliga att se i och med vegetationen. Detta med undantag av några partier i sydväst där slyet är bortrensat. Längst med gångvägen är sittbänkar utplacerade med plats för cirka tre personer (se figur 4). Höga lyktstolpar kantar den långa gång- och cykelvägen med ett avstånd av cirka 25 meter. Naturpartierna på sidan av stråket är dock ej belysta.

Figur 4. Bilden visar en bänkarna samt en del av den täta vegetationen som skär av siktlinjerna i sidled vid von Bahrska häcken. Foto: Jessica Jerrås (21-05-2017)

Figur 5. Bilden visar en av gångvägarna som går mellan norr och söder genom von Bahrska häcken. Foto: Jessica Jerrås (03-05-2017)

Styrkor	Svagheter
Innehåller välanvända gång- och cykelstråk som knyter samman flera viktiga funktioner runtomkring.	Upplevs folktomt, har dålig visuell kontakt med omgivningen genom tät vegetation.
Har en närhet till uppskattade platser såsom Heidenstamstorg, Lötens fritidsgård och Lötensskolans skolgård.	Upplevs mörk kvällstid.
Stor yta	Har få samlingspunkter, sittplatserna rymmer endast ett fåtal personer.
	Är barriär mellan de positiva platserna Lötens fritidsgård och Lötensskolans skolgård.
Möjligheter	Risker
Att skapa en sammanlänkande plats mellan torget, fritidsgården, bostadsområdena och skolgården.	Att skogen förtätas ännu mer så att siktlinjer försvinner helt.
Att bättre belysa området, även utanför gångstråket.	Att ungdomarna undviker platsen ytterligare.

Figur 6. SWOT-analys av von Bahrska häcken.

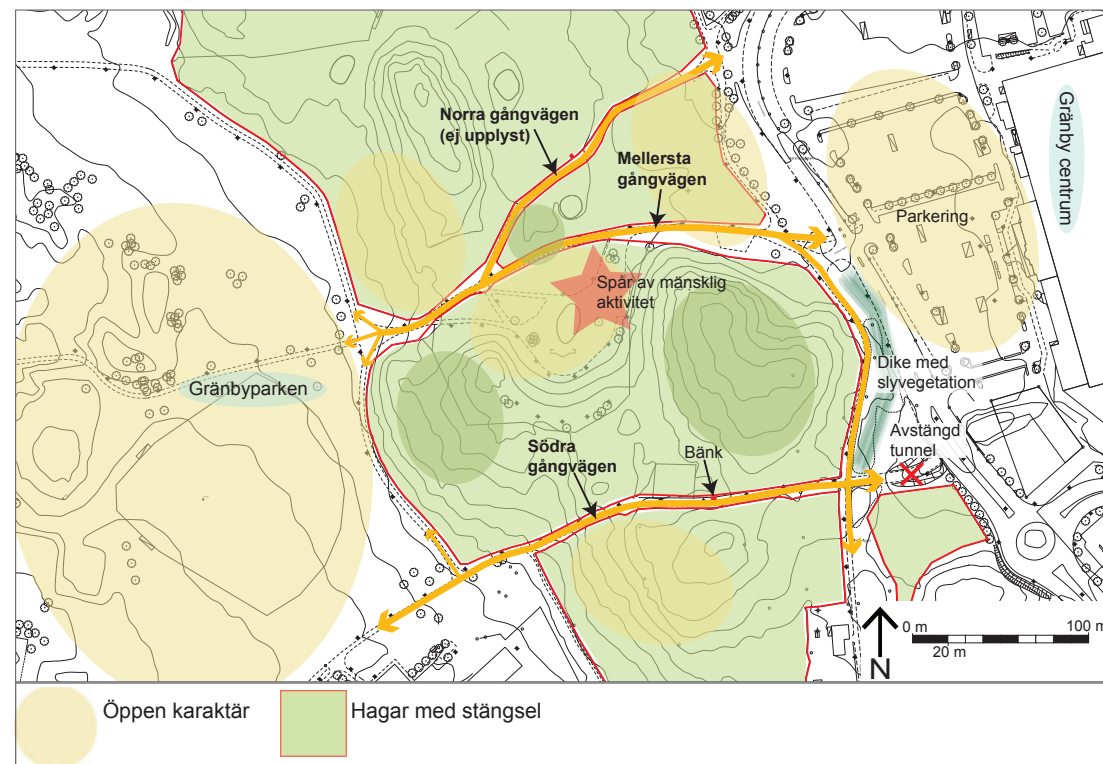
Hagarna vid Gränby Centrum

Gränby centrum kantas i väst av ett parti inhägnade hagar. Genom dessa sträcker sig tre gång- och cykelvägar som kopplar samman Gränby centrum med Gränbyparken (se figur 7). Gångvägarna följer det mycket kuperade landskapet vilket medför att siktlinjerna längst med gångvägen är korta (se figur 10). När man kommer från Gränbyparken är det exempelvis omöjligt att se Gränby centrum på andra sidan. De två nordligaste gångvägarna har de öppnaste siktlinjerna i sidled. Vilket är ett resultat av att vegetationen i de kantande hagarna är gles samt att marken är planare (se figur 7).

Inne i hagen vid den mellersta gångvägen syns spår av mänsklig aktivitet i form av stockar som används som sittplatser, en eldstad samt skräp (se figur 9). En grupp människor vistades också där vid det andra platsbesöket. I mitten av den södra gångvägen finns en bänk med plats för cirka tre personer. Vid det andra platsbesöket uppehöll sig en större grupp människor på platsen som satt och drack alkohol.

Stängslet runt hagarna är en tydlig barriär och går längst med alla gångvägar. Stängslet är placerat cirka 1,5 meter ifrån gångvägen på de flesta platser, vilket ger lite utrymme att undvika störande individer som kan uppehålla sig längst med vägen (se figur 10).

Den gångväg som går längst med Gränby centrum i öst kantas av en större kulle samt tätare vegetation som kortar av siktlinjen. På sidan mot Gränby centrum kantas gångvägen av ett parti sly och ett större dike, dock kan ändå Gränby centrum skimras här. Dagtid var gångvägarna relativt välanvända av människor som rörde sig mellan

Figur 7. Platsbeskrivning av hagarna vid Gränby centrum i plan.
Källa: Uppsala Kommun. Bearbetad av Jessica Jerrås.

Styrkor	Svagheter
Öppna siktlinjer närmast Gränby vid den mellersta gångvägen möjliggör platsöversikt. Mycket aktivitet dagtid då platsen sammankopplar viktiga delar av Lötén och Gränby.	Stängslen utgör en barriär längst med alla gångvägar och gör det svårt att undvika obehagliga människor. Korta siktlinjer gör det svårt att se vilka som befinner sig längs med gångvägarna innan man gör sitt vägval. Platsen har ett skadat rykte då ungdomarna sett obehagliga människor uppehålla sig här. Dålig belysning i naturpartierna runt om gångvägarna. En gångväg är ej upplyst, vilket gör det svårt att använda den kvällstid.
Möjligheter	Risker
Att strategiskt placera ut sittplatser så att de störande grupperna flyttas från de smala gångvägarna. Att skapa fler alternativa vägar så att vägvalen mellan Gränbyparken och Gränby centrum blir fler.	Att platsens rykte förvärras ytterligare. Att otrygghetskänslor påverkar ungdomarnas rörelsefrihet.

Figur 8. SWOT-analys av hagarna vid Gränby Centrum.

Figur 9. Bilden visar spår av mänsklig aktivitet i form av en eldstad samt nedskräpning inne i en av hagarna vid den mellersta gångvägen.
Foto: Jessica Jerrås (21-05-2017)

Figur 10. Det kuperade landskapet kortar av siktlinjerna. Här syns även stängslet som är barriär längst med stråken.
Foto: Jessica Jerrås (03-05-2017)

Gränby centrum och Gränbyparken. Området verkar därför vara en viktig koppling mellan Gränby centrum och bostadsområdena Gränby samt Lötén. Den södra och mellersta gångvägen är upplysta med belysningsstolpar längst med vägen. Den norra gångvägen samt hagarna är dock inte upplysta.

Analys; gemensamt för de negativa platserna

Ungdomarnas negativa upplevelse på platserna bedöms till största delen vara kopplad till en slags känsla av utsatthet. Antingen genom närvaron av "fel sorts" människor eller genom att platsen kändes folktom. I och med intervjun kunde jag få syn på dessa aspekter av platserna, som annars hade varit svåra uppfatta ute på plats.

Några gemensamma nämnare som kan tänkas bidra till känslan av utsatthet kunde hittas genom platsbeskrivningarna. Främst bedöms båda platserna vara avskärmade från omgivningen. Platsernas korta siktlinjer gör det svårt att ha en överblick över området samt visuell kontakt med omkringliggande funktioner. De båda platserna utgör dessutom mellanrum i stadsdelen, de fungerar främst som transportsträcka mellan andra platser och funktioner. I intervjuerna framkom det att ungdomarna ofta rör sig mellan flera olika utemiljöer under dygnet. Detta gör att man kan argumentera för betydelsen av att mellanrumstrukturerna uppskattas och känns trygga för ungdomarna.

Båda platserna saknar även funktioner och ytor som ungdomarna verkade uppskatta, såsom exempelvis samlade sittytter där man kan umgås med vänner i grupp. Belysningen bedöms även bristfällig. I beskrivningen av von Bahrska häcken uttryckte ungdomarna detta specifikt, och genom platsinventering av hagarna vid Gränby centrum kan man hitta spår av samma problem. Båda områdena kantas av icke upplysta naturpartier som kan tänkas bidra till känslan av utsatthet speciellt under dygnets mörka timmar.

Platsbeskrivningar av positiva platser

Nedan följer en sammanställning från platsbeskrivningarna av de två positiva platserna som valdes ut. Resultatet av SWOT-analysen presenteras i figur 14 och 16.

Lötenskolans skolgård

Platsen har ett centralt läge i Lötén med närhet till Heidenstamstorg där ICA, pizzerior och busshållplatser finns samt i direkt anslutning till flera bostadskvarter. Skolgårdens yta omgärdas av en cirkel med dubbla trädrader. Trädskronorna sitter på en höjd som tillåter siktlinjer ut mot omgivningen (se figur 12). Detta gör att man känner av platsens centrala läge vid vistelse inne på skolgården. Dessutom kantas skolgården i öst av en välanvänd gångsträcka. I norr skiljer en inhägnad förskola platsen från von Bahrska häcken (se figur 13). Skolgården kantas i väst av den stora skolbyggnaden och i söder ligger en grusplan för fotboll. Grusplanen omgärdas av en tät rad högbevuxna träd med lågt sittande grenar.

Figur 11. Bilden visar exempel på bänkar i grupp på Lötenskolans skolgård.
Foto: Jessica Jerrås (21-05-2017)

Figur 12. Här syns de högre trädkronorna som tillåter siktlinjer ut mot gång- och cykelvägen öst om skolgården.

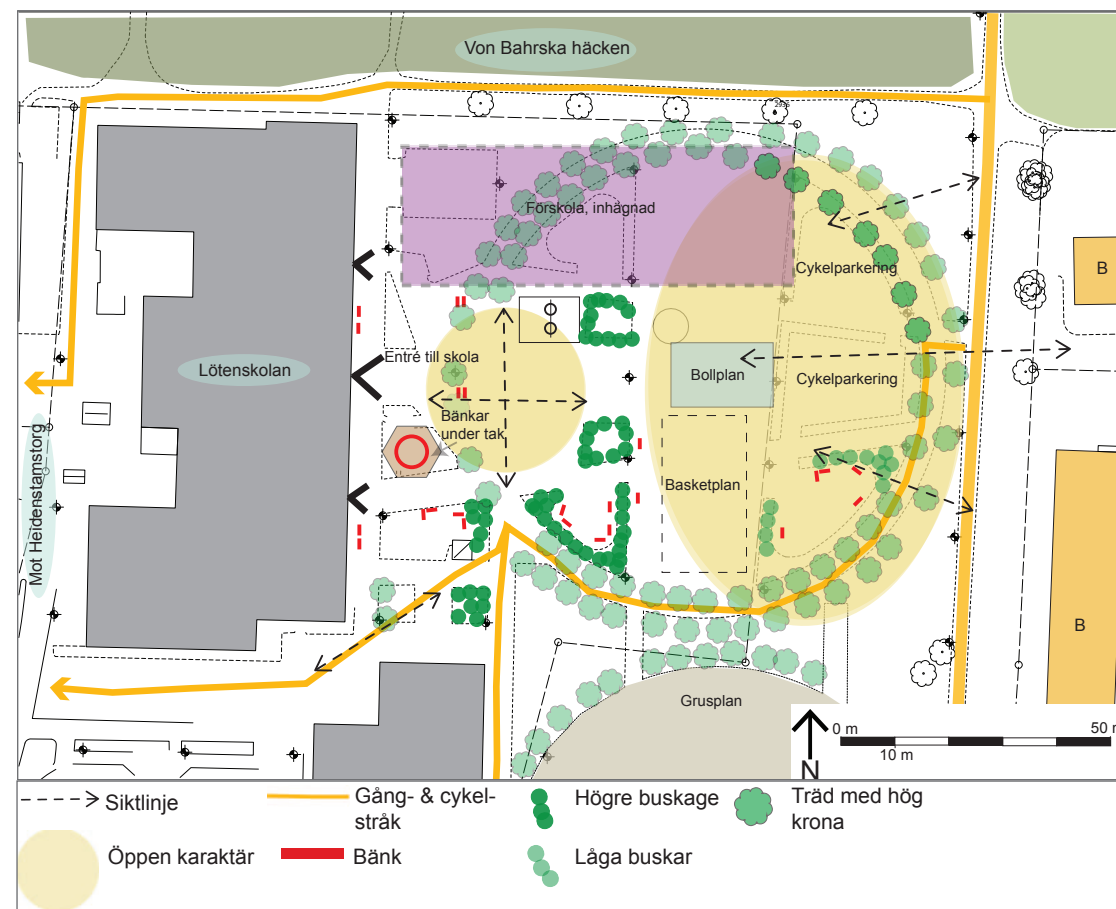
Foto: Jessica Jerrås (21-05-2017)

Skolgården är en relativt öppen plats med några buskage och träd som skär av siktlinjerna. Det finns ett stort antal bänkar och dessa är placerade i grupper spridda över området (se figur 12). Grupperna av bänkar är både placerade inom buskage och därför avskärmade men också placerade ute på de mer öppna ytorna. En grupp sittplatser är placerade under tak. En inhägnad bollplan har byggts upp på skolgården med en sarg av trä. Här satt vid det första platsbesöket en grupp av ungdomar och umgicks.

Liljeforsskolans skolgård och södra Gränbyparken

Området södra Gränbyparken innehar ett flertal olika funktioner. Här finns en skolgård, en nyanlagd lekplats för yngre barn samt stora ytor gräsmatta av oprogrammerad karaktär (se figur 15). Bostadsområden kantar området i både öst och väst. Området har en närhet till både Gränby centrum i nordöst samt mataffär i söder på Liljeforstorg. Gränby fritidsgård ligger cirka 250 meter söder om Liljeforsskolan.

Skolgården omgärdas av två stora gångvägar varifrån man har en relativt god visuell kontakt med skolgårdens ytor. Detta genom att skolgårdens yta är plan och att de om omgärdande träden har relativt

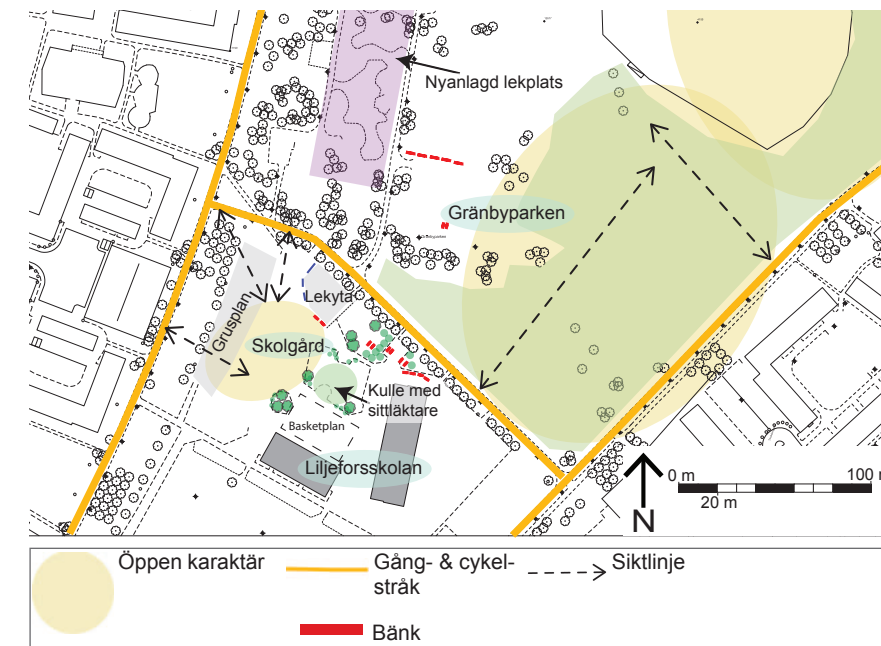

Figur 13. Platsbeskrivning av Lötenskolans skolgård i plan.
Källa: Uppsala Kommun. Bearbetad av Jessica Jerrås.

Syrkor	Svagheter
Uppskattas mötesplats och "häng-yta". Har nära till Heidenstams-torg med matbutik.	Uppfattas som tråkig av en av deltagarna i gruppintervjun.
Stort antal bänkar, både enskilda och i grupper med plats för många.	
Stor variation av öppna rum och avskilda mindre rum.	
I och med att man ser ut på en större gångväg pågår mycket rörelse av runt platsen.	
Högbevuxna träd omger platsen och medger siktlinjer utåt.	

Figur 14. SWOT-analys av Lötenskolans skolgård.

högt sittande trädkronor. En liten kulle kortar av siktlinjerna inne på skolgården, vilket gör att mindre rumsligheter uppstår (se figur 18). Runt kullen finns också vegetation i form av stora och små träd samt buskage. Norr om kullen finns många sittbänkar med bord utplacerade. På den södra sidan av kullen har en liten sittläktare byggts med plats för många att vara på (se figur 18). Denna riktar sig söderut och därför mot en av skolans byggnader vilket gör att den upplevs avskärmad från Gränbyparken.

Figur 15. Platsbeskrivning av södra Gränbyparken och Liljeforsskolans skolgård i plan.
Källa: Uppsala Kommun. Bearbetad av Jessica Jerrås.

På den nyanlagda lekplatsen i parken är gummiastfalt och gräsmatta dominerande markmaterial. Många sittytor av olika storlekar och former finns utplacerad längst med lekplatsen. En majoritet av bänkarna är placerade med utsikt mot de omgärdande öppna gräsyterna.

Landskapet öppnar upp sig i de sydöstra delarna av parken där ytorna är betydligt mer oprogrammerade (se figur 17). Få gångvägar går igenom parkområdet. Istället rör man sig förbi Gränbyparken på större gång- och cykelvägar runt om gräsyterna. Området är upplyst runt den nya lekparken, på gångvägarna och skolgården. Däremot är inte parkpartierna upplysta.

Analys; gemensamt för de positiva platserna

Båda de positiva platserna i Lötenområdet utgörs av skolgårdar. Platser har ett stort antal bänkar som ofta var placerade i grupper och med tillhörande bord. Det är lätt att förstå att det fungerar bra för ungdomarna att vistas i större grupper på dessa platser.

På båda områdena finns en valmöjlighet mellan att vara synlig och dold. Detta genom att det på skolgårdarna fanns en variation av både avskärmade små rum samt mer öppna ytor. De mer avskärmade rummen skapades ofta genom olika typer av vegetation såsom buskar av olika höjd samt mindre träd. Sittplatserna var dessutom placerade i flera olika riktningar, vilket ger flera olika utblickspunkter.

Båda platserna upplevs ha en bra kontakt med omgivningen eftersom det finns goda siktlinjer mot omkringliggande bostadshus samt att områdena kantas av välanvända gångvägar. Platserna verkar fungera som samlingspunkter för ungdomarna där man kan umgås med sina vänner. De har en central placering i Löten med närhet till fritidsgårdar, bostadsområden och mataffärer.

Styrkor	Svagheter
Gångväg utgör snabbaste vägen till Gränby centrum från bostadsgårdar i södra Lötensområdet och Gränby.	Dålig belysning gör platsen jobbig att ta sig igenom kvällstid för vissa.
Blandning av öppna och slutna rum.	
Mycket sittplatser för stora grupper.	
Mycket rörelse runt platsen med stora gång- och cykelvägar.	
Bra plats för picknick på sommaren.	

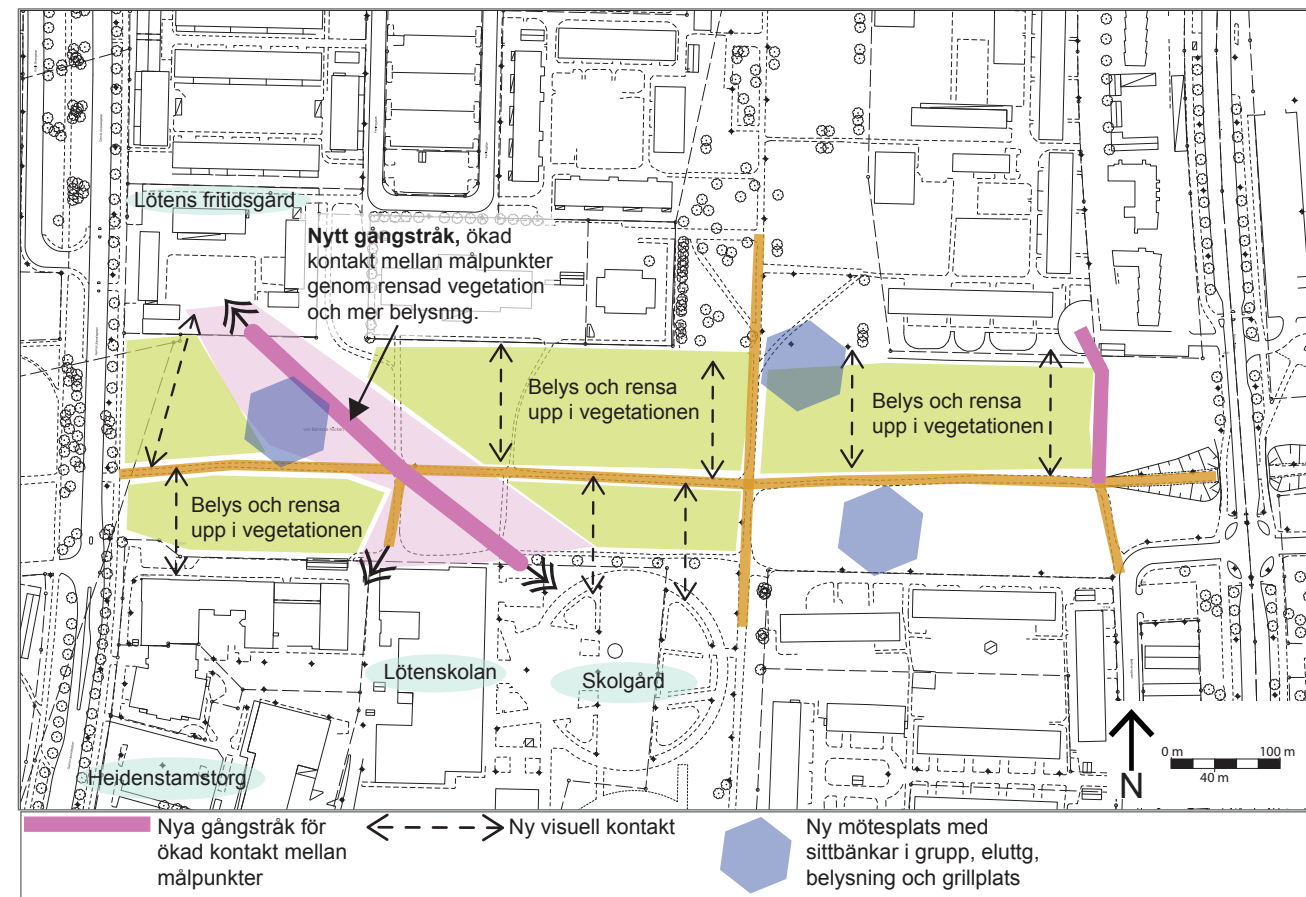
Figur 16. SWOT-analys av södra Gränbyparken och Liljeförsskolans skolgård.

Figur 17. Här syns de oprogrammerade ytorna i södra Gränbyparken. Lekplatserna ligger bakom kullarna i bilden. Skolgården ligger på motsatt sida. Foto: Jessica Jerrås (21-05-2017)

Figur 18. Bilden visar kullen på skolgården med sittläktaren. Buskar och träd hjälper till att skapa rumsligheter. Sittläktaren har plats för många. Foto: Jessica Jerrås (21-05-2017)

Figur 19. Programplan för von Bahrskas häcken. Källa: Uppsala Kommun. Bearbetad av Jessica Jerrås.

Program

Programmen utgörs av aspekter som bör förändras för att förbättra platserna så att de blir mer attraktiva för ungdomarna (se figur 20). Inspiration till programmen har hämtats från de positiva platsernas egenskaper och uppbyggnad. De utgörs av förslag på förbättringar av de problematiska faktorer som identifierades i intervjuundersökningen samt platsbeskrivningarna.

Program för Von Bahrskas häcken

Programmet för von Bahrskas häcken handlar till största delen om att öka kontakten med omgivningen och att aktivera platsen så att den inte enbart fungerar som mellanrumsstruktur i stadsdelen. Detta kan tänkas minska känslan av att platsen är folktom. Detta kan göras genom mer belysning, fler genomströmmande gångvägar, fler siktlinjer i sidled samt nya mötesplatser. Att göra upplevelsen av området tryggare är också viktigt för att skapa en trygg transport mellan de viktiga målpunkterna skolan, torget och fritidsgården. Genom parkstråkets gedigna yta finns även möjligheter att skapa nya mötesplatser för ungdomarna. Dessa mötesplatser bör då innehålla funktioner som ungdomarna verkade uppskatta, såsom sittbänkar i grupp, eluttag och grillplatser. Programplanen redovisas i figur 19.

Programpunkter för von Bahrskas häcken

- » Underlätta och göra rörelsen mellan Heidenstamstorg, Lötensskolans skolgård och Lötens fritidsgård tryggare.
- » Öka den visuella kontakten med omgivningen så att man känner av närheten till de positiva platserna inne i parkstråket.
- » Lägga till fler belysningskällor i de mörka naturpartierna för att öka trygghetskänslan.
- » Lägga till mötesplatser mellan fritidsgården och skolgården som ungdomarna kan uppskatta. Med fler sittbänkar i grupp, bra belysning, eluttag och grillplats.

Figur 20. De programpunkter som togs fram för att förbättra von Bahrskas häcken ur ett ungdomsperspektiv.

Program för hagarna vid Gränby centrum

Till största delen bygger den negativa upplevelsen av platsen på närvaron av obehagliga människor. Därför har programmet anpassats för att ta bort de fysiska aspekter som kan tänkas bidra till att dessa människors närvaro blir så påtaglig. Exempelvis bedöms den utsatta känslan bero på att gångvägarna är smala och kantade av barriärer i form av stängsel. En bänk har dessutom placerats så att man inte har något annat val än att passera eventuella störande individer på bänkarna på nära håll. Platsen enda funktion är också som passage vilket gör att få målgrupper och människor faktiskt stannar upp och befolkar platsen. Korta siktlinjer gör också att man inte vet vilka som befinner sig på platsen innan man gör sitt vägval. I figur 21 och 22 redovisas programpunkter samt programplan för området.

Diskussion

Arbetet har studerat en grupp ungdomars syn på offentliga utemiljöer i syfte att omsätta deras åsikter och berättelser till förbättringsförslag för två platser i Löten. Nedan följer en diskussion kring arbetsmetoden samt resultatet av denna.

Metoddiskussion

Intervju som metod var relevant för arbetet då möjligheten till följdfrågor hjälpte till att få fördjupade svar från ungdomarna. Nackdelen med metoden är dock att det är en tidskrävande process, vilket begränsat arbetets omfång och gjort att den bygger på svar från en liten grupp ungdomar. För att få ett större underlag till förbättringsförslagen hade man kunnat använda sig av enkäter med liknande frågor. Dock erbjuder inte enkäter möjligheten att ställa följdfrågor vilket skulle försvårat för tolkningarna av ungdomarnas åsikter, och skulle riskerat okvalificerade programförslag.

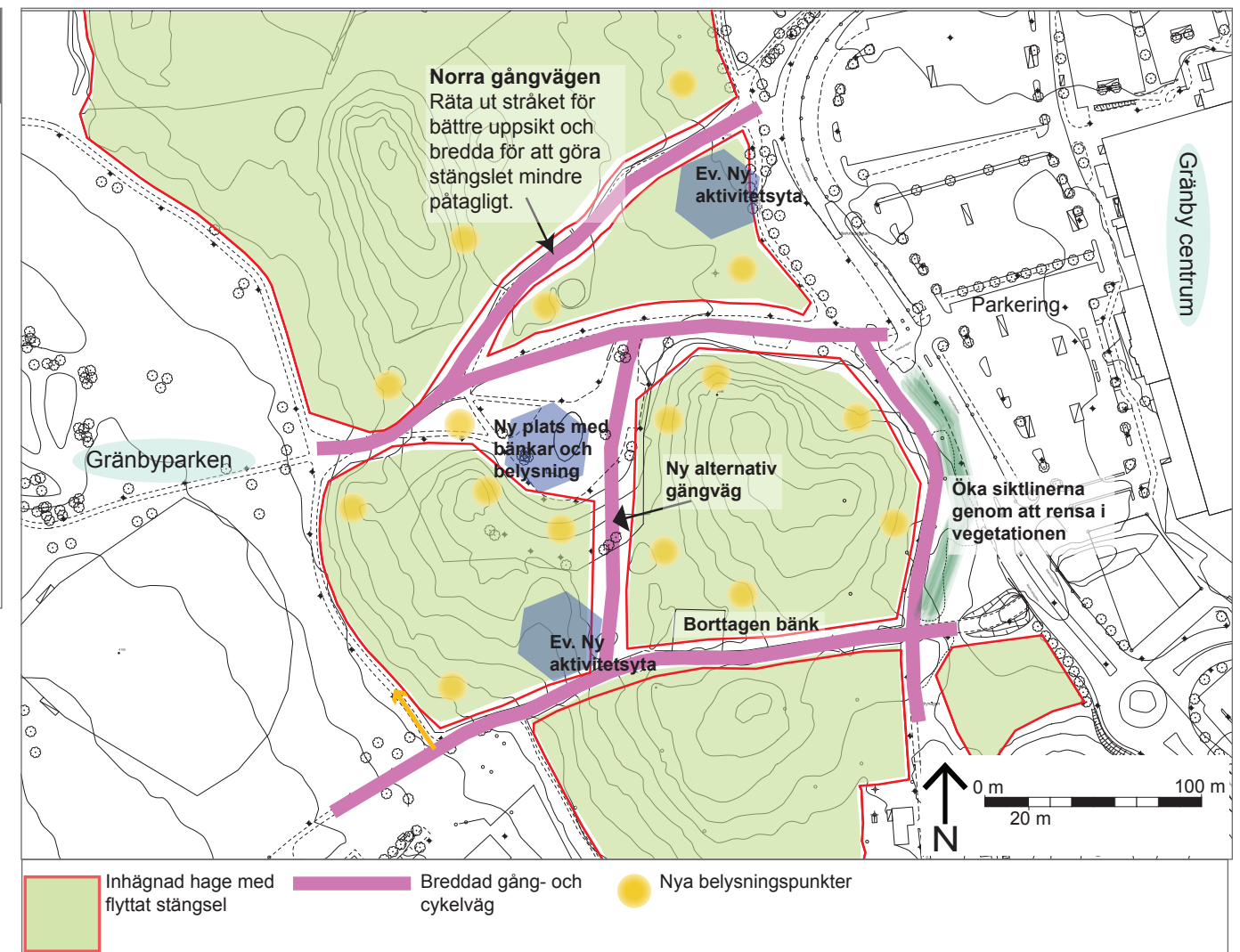
Fritidsgården som platsval har inneburit att arbetet inriktat sig på en specifik grupp ungdomar som av Mats Lieberg (2003, s.19) benämns som de ”uteorienterade”. Andra grupper av ungdomar har därför inte fått sin röst hörd i undersökningen, exempelvis de som kan tänkas spendera mer tid i hemmet. Resultatet av detta arbete bör därför inte ses som ett svar på vad ungdomar generellt har för syn på offentliga utemiljöer. För att få svar på det hade en bredare undersökning varit nödvändig. För att få tag på ett vidare spektrum av ungdomsgrupper kunde skolan som intervjuplats möjligen fungerat bättre.

Platsbeskrivningarna syftade till att med landskapsarkitektens redskap och kunskaper inventera de platser som ungdomarna beskriver. Inventeringarna ville hållas så objektiva som möjligt, då själva tolkningen av platserna skulle göras under SWOT-analysen. Dock

Programpunkter för hagarna vid Gränby centrum

- » Placera bänkar så att obehagliga individer eventuellt inte uppehåller sig i direkt anslutning till gångvägen.
- » Utnyttja den nordligaste gångvägen som alternativt stråk genom att göra den mer attraktiv med belysning och öppnare siktlinjer.
- » Bredda gångvägen där stängslet är som närmast stråket.
- » Belysa de mörka naturpartierna i hagarna så att trygghetskänslan ökar.
- » Aktivera området med aktiviteter för flera olika målgrupper, exempelvis genom att försöka få hit fler vuxna med lekplatser för små barn.

Figur 21. Visar de programpunkter som togs fram för att förbättra området ur ett ungdomsperspektiv:

Figur 22. Programplan för hagarna vid Gränby centrum. Källa: Uppsala Kommun. Bearbetad av Jessica Jerrås.

går det ej att frångå att inventeringen kan ha färgats av mig som person. Genom landskapsarkitektens redskap belystes bland annat rumsligheter, siktlinjer, barriärer och kopplingen till omkringliggande platser. Faktorer som kräver ett visst mått av bedömning för att kunna inventeras. Exempelvis har jag behövt avgöra vad som är en kort respektive lång siktlinje, eller i vilken grad ett rum är slutet. Genom detta är platsbeskrivningarna endast ett resultat av min syn på platserna som individ. Andra personer kunde möjligen bedömt landskapet på annat vis. De kunskaper som jag erhållit från min utbildning bedöms dock vara tillräckliga för att kunna genomföra denna typ av inventering.

För att omvandla ungdomarnas intervjusvar till olika förbättringsprogram har en hel del tolkning av svaren varit nödvändig. Till största delen beror detta på att ungdomarnas åsikter ofta inte var direkt kopplade till platsernas fysiska aspekter, samt att de ibland hade svårt att förklara sin känslor inför vissa platser. Min uppgift under arbetet har därför till stor del inneburit att försöka hitta vilka fysiska faktorer på platserna som kan påverka ungdomarnas upplevelser. Självklart medför tolkningar en potentiellt felkälla. Exempelvis uttrycktes under intervjuerna att von Bahrska häcken upplevdes

folktom. Vid inventering fann jag att siktlinjerna och den visuella kontakten till omgivningen var begränsad. Min tolkning var i detta fallet att bristen på visuell kontakt kan ha bidragit till den folktomma upplevelsen bland ungdomarna. Utifrån denna tolkning har sedan programmet utformats. Det kan finnas en risk att den folktomma upplevelsen kan vara kopplad till andra aspekter av platsen som jag inte uppmärksammat vid inventeringen. Något som skulle innebära en minskad relevans för mitt programförslag.

Kombinationen av intervjuundersökning och platsbeskrivning var dock användbar och rent av nödvändig för att kunna göra en relevant analys av platserna och för att kunna utforma programförslagen. Intervjuundersökningen var nödvändig för att ha ungdomsperspektivet som utgångspunkt. Ungdomarnas främsta uppgift i denna typ av undersökning visade sig vara som vägvisare för vart en förändring är nödvändig samt för att belysa vilka problem som fanns på platserna. Platsbeskrivningarna gav information om de fysiska aspekterna av platserna som inte framkom under intervjun. Genom kombinationen av metoder kunde platserna analyseras på ett sådant vis att programförslag kunde utformas ur ett ungdomsperspektiv.

Ungdomarnas perspektiv på offentliga utemiljöer

Genom intervjuerna kan påståendet att ungdomar särskiljer sig från barn i yngre åldrar styrkas. Statistik visar att desto äldre man blir desto mer tid spenderas med vänner utanför hemmet (Barnombudsmannen, Statistiska Centralbyrån 2010, s.120). Detta förtydligades i intervjuerna då ungdomarna uttryckte att de spenderar stora delar av sin tid ute i de offentliga rummen bortom hemmet. Deras önskemål var också förslag som främst var till för att göra utevistelsen bekvämare bland annat genom eluttag, mer bänkar och belysning samt närhet till butiker. Deltagarna ville kunna ladda telefonen så att de kan vara ute längre och de ville ha mer belysning så att det kändes tryggare att vara ute även på kvällen. Önskemålen visar även att ungdomarna inte hade särskilt höga krav på innehållet i utemiljöerna. Vilket kan innebära att målgruppen inte behöver vara särskilt svår att planera för om tid ges till att fråga efter deras önsksningar.

Ungdomars rörelsefrihet gavs uttryck bland annat genom att flera av deltagarnas platsmarkeringarna låg utanför Lötenområdet. Samt uppgav ungdomarna att de ofta rör sig mellan flera platser under dygnet och sällan sitter still. Högstadiungdomarnas specifika rörelsemönster reflekteras genom detta. Ett rörelsemönster som även påträffades i Täby Kommun vid användandet av metoden ”Barnkartor i GIS” (Täby Kommun 2009 s.15). Att fritt röra sig runt i stadsdelen är alltså av stor betydelse för målgruppen.

De två negativa platserna som varit föremål för förbättringsförslagen var båda mellanrumsstrukturer, transportsträckor, mellan andra viktiga målpunkter. Genom kunskapen om målgruppens rörelsemönster, med vägen som mål, ökar vikten av att skapa trygga och uppskattade transportsträckor och mellanrumsstrukturer när man planerar ur ett ungdomsperspektiv. Det går att påstå att ungdomarnas otrygghetskänslor inför mellanrumsstrukturer även kan komma att påverka ungdomarnas rörelsefrihet i stadsdelen generellt.

Mats Lieberg beskriver hur ungdomar har ett stort behov av fria rum bortom kontroll från exempelvis vuxna och skola (Lieberg 2003, ss. 11, 20). Trots att stora delar av ungdomarnas tid spenderades utanför hemmet verkade de dock inte vilja helt frånskilja sig från de vuxna. Ungdomarna uttryckte exempelvis att närvaron av vuxna i det offentliga rummet kan bidra till en ökad känsla av trygghet.

Att öka trygghetsupplevelsen bedöms vara en av de främsta aspekterna att ta hänsyn till för att planera för den ungdomsgrupp som studerades i detta arbete. De negativa platserna var ofta de platser där deltagarna inte kände sig trygga samtidigt som de positiva platserna beskrevs som säkra områden i stadsdelen. Frågorna om trygghet togs helt spontant upp av deltagarna under intervjun vilket visar på ett denna aspekt är mycket viktig för dem. Trygghetsaspekten har därför varit central för utformandet av programmen.

Det går att ifrågasätta huruvida mina programförslag skulle leda till en ökad trygghet. Detta för att jag i arbetet inte genomfört några studier i teorier för att öka platsers trygghetsupplevelse. Mina för-

slag är därför grundade i vad ungdomarna själva sa påverkade att de kände sig otrygga. Främst har mer belysning samt bättre visuella kontakter med omgivningen utgjort mina förslag. Det kan alltså finnas ytterligare aspekter att ta hänsyn till för att öka tryggheten. Däremot bedöms förslagen ha en stark koppling till ungdomarnas berättelser, vilket var det främsta målet med arbetet. En potentiell fråga att arbeta vidare med kan vara att studera teorier för ökad trygghetsupplevelse för att se hur de kan förbättra målgruppens vistelse i utemiljöerna.

Ungdomarna kopplade ofta trygghetskänslan till känslor av tillhörighet och att områdena kändes bekanta. Samtidigt kunde ett dåligt rykte hos en plats radera trygghetsupplevelsen. Detta faktum har inneburit svårigheter i framtagandet av programmen. Ungdomarna känslighet för olika sociala aspekter i staden var svåra att implementera i programförslagen eftersom att de är just sociala samband och inte direkt kopplade till platsens fysiska egenskaper. Dock är kunskapen om dessa aspekter viktiga att ta hänsyn till eftersom de kan vara vägledande för vart det kan finnas ett behov av förbättring. Kunskapen om att ungdomarna kände obehag inför de människor som brukar vistas vid hagarna vid Gränby centrum gav exempelvis information om att denna plats var i behov av förändring. En plats som kanske hade förbisett utan att först talat med ungdomarna i Löten.

Genusfrågor har förbisett i detta arbete, dock har det påträffats att denna aspekt kan vara intressant för vidare studier inom området. Med tanke på att vissa skillnader i svaren beroende på kön kunde urskiljas. Exempelvis var alla de platser som flickorna markerade som negativa otrygga platser enligt dem. Även om pojkarna också tog upp otrygghetsfaktorn som ett problem, kunde de också förklara de dåliga platserna som endast ”tråkiga”. Det kan alltså vara så att känslor av trygghet är av större betydelse för flickor än för killar. Dock bedöms detta arbete och dess empiriska material vara för litet för att kunna dra sådana slutsatser. Vilket är skälet till att vidare studier av detta påstående skulle vara av intresse.

Intervjuundersökningen har även påvisat att målgruppen ungdomar kan stå i konflikt med andra brukare av de offentliga utemiljöerna. Vilket exempelvis var fallet för hagarna vid Gränby centrum. För att förbättra för ungdomarna behövde potentiellt sett andra brukare av utemiljön behöva flytta på sig, vilket ger upphov till en del moraliska dilemman om vem som har rätt till offentliga platser. För att komma runt denna konflikt har programförslagen i detta arbete främst fokuserat på att erbjuda fler valmöjligheter av gångstråk och flytt av bänkar istället för att helt ta bort möjligheten för människorna att vistas på platsen. Inom planering och förvaltning ur ett ungdomsperspektiv har det alltså visat sig viktigt att uppmärksamma att ungdomarna som målgrupp inte är ensamma i de offentliga utemiljöerna. Deras vistelse måste sättas i ett sammanhang där flera olika brukargrupper ingår.

Metoden; ett resultat

Genom detta arbete kan man konstatera att det med relativt begränsade tidsmässiga och materiella resurser finns möjligheter för att implementera ungdomars åsikter i en förändringsprocess av offentliga utemiljöer. Den metod som används har medfört att jag kunnat undvika ogrundade gissningar om vad målgruppen önskar av sina utemiljöer och istället kunnat ge förslag på förändringar med bas i ungdomars faktiska åsikter. Inför arbetet fann jag en kunskapslucka vad det gäller planering för barn i tonåren, något som även beskrivits av Penny Travlou et al. (2008, s.311) i projektet ”Place mapping with teenagers”. Med tanke på denna kunskapslucka kan man argumentera för att en småskalig undersökning av denna typ kan vara betydligt bättre än ingen alls.

Dialog av denna typ är sätt ett få syn på de osynliga aspekterna av de offentliga utemiljöerna. Med detta menas de sociala kopplingar och rykten som i många fall visade sig medföra att ungdomarna hade negativa känslor till platser. Dialogen har även medfört att ungdomarna kunnat vägleda i var förändring kan behövas. I detta var kartorna som hjälpmedel vid intervjuerna av central betydelse eftersom berättelser och upplevelser kunde fångas upp i samband med en särskild plats i området.

Arbetet har resulterat i en redovisning av hur man kan använda sig av ett ungdomsperspektiv i planering och förvaltning av offentliga utemiljöer. Programmen som tagits fram är skisser och idéer på olika förändringar som kan behövas. De kan ses som den inledande fasen av ett förändringsprojekt. Efter detta arbete ställs därför frågan hur programmen skulle kunna tas vidare till en mer detaljerade förslag. Samtidigt väcks också frågor kring hur man kan använda sig av liknande metod mer rutinmässigt i exempelvis kommuner.

Referenser

- Barnombudsmannen, Statistiska Centralbyrån (2010). *Upp till 18: Fakta om barn och ungdom*. Stockholm: Fritzes
- Berglund, U. Nordin, K. (2010). *Guide till Barnkartor i GIS: ett verktyg för barns inflytande i stads- och trafikplanering*. (Rapporter Institutionen för stad och land, nr. 1/2010). Uppsala: Institutionen för stad och land
- Boverket (2015). *Gör plats för barn och unga! : En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolns och förskolans utemiljöer* (Rapport 2015) Karlskrona: Boverket
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2, uppl. Lund: Studentlitteratur AB
- Lantmäteriet. (2017) *GSD-Fastighetskartan* [Kartografiskt material].
- Lenninger, A. (2008). Barns plats i staden. *Stad & Land nr. 174*. Alnarp: Movium – Centrum för stadens utemiljö. Tillgänglig: www.movium.slu.se/barns-plats-i-staden-nr-174-0
- Lieberg, M. (2003). *Plats för ungdom: om ungdomar och ungdomskulturer i det offentliga rummet*. (Rapport från barnsäkerhetsdelegationen 2001:05) Stockholm: Barnsäkerhetsdelegationen.
- Travlou, P., Eubanks Owens, P., Ward Thompson, C. & Maxwell, L. (2008). Place mapping with teenagers: locating their territories and documenting their experience of the public realm. *Children's Geographies*, 6(3), ss.309-326. DOI: 10.1080/14733280802184039
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4, Uppl. Lund: Studentlitteratur AB
- Täby Kommun (2009). *Plats att växa: Hur barn och unga upplever och använder Täbys utemiljöer*. Täby: Tekniska kontoret, Täby Kommun
- UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Tillgänglig: <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer>
- Uppsala Kommun. (2017). *Cykelkarta Uppsala* [Kartografiskt material]. 1:20000. Malmö: Infab Kommunikation AB. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/boende-och-trafik/kartor-och-statistik/cykelkarta/>